

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
RYŠIŲ REGULIAVIMO TARNYBA**

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ELEKTRONINIO PARAŠO ĮSTATYMO
ĮGYVENDINIMO 2015 METŲ ATASKAITA**

2016-03-30 Nr. ND-2

Vilnius

TURINYS

TURINYS	1
SANTRAUKA	2
ĮŽANGA	4
SERTIFIKAVIMO PASLAUGŲ TEIKĖJAI	4
ELEKTRONINIO PARAŠO PRIEŽIŪRA.....	9
eIDAS REGLAMENTAS	11
ELEKTRONINIO PARAŠO NAUDOJIMAS.....	12
ELEKTRONINIO PARAŠO INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA IR NAUDOJIMO SKATINIMAS	20
PRIORITETINĖS 2016 METŲ VEIKLOS KRYPTYS.....	21

SANTRAUKA

SERTIFIKAVIMO PASLAUGŲ TEIKĖJAI

2015 m. kvalifikuotų sertifikatų sudarymo paslaugas Lietuvos Respublikoje teikė ir buvo prižiūrimi trys Lietuvos Respublikoje įregistruoti sertifikavimo paslaugų teikėjai: UAB Skaitmeninio sertifikavimo centras (toliau – UAB SSC), VĮ Registrų centras (toliau – VĮ RC), Gyventojų registro tarnyba (toliau – GRT).

<i>Kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2009 m. pab.–2015 m. pab. pagal Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjus</i>							
Sertifikavimo paslaugų teikėjai	Galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius						
	2009 m. pab.	2010 m. pab.	2011 m. pab.	2012 m. pab.	2013 m. pab.	2014 m. pab.	2015 m. pab.
UAB SSC	4 311	11 530	15 057	19 583	22 187	25 071	28 508
VĮ RC	20 158	35 166	61 590	52 766	72 065	100 472	140 383
GRT	219 000	451 000	644 465	709 746	903 667	769 129	792 454
Iš viso	243 469	497 696	721 112	782 095	997 919	894 672	961 345

Šaltinis: Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba

Palyginti su 2014 m., bendras Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjų išduotų galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2015 m. pab. padidėjo 7,45 proc.

Lietuvoje galima įsigyti elektroninio parašo formavimo duomenis bei kvalifikuotus sertifikatus kartu su SIM kortelėmis ir iš judriojo telefono ryšio paslaugų teikėjų, kurie atlieka registravimo tarnybų funkcijas. Žemiau pateikiama informacija apie kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamiką pagal laikmenos tipą.

<i>Kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2012 m. pab.–2015 m. pab. pagal laikmenos tipą</i>				
Laikmena	2012 m. pab.	2013 m. pab.	2014 m. pab.	2015 m. pab.
SIM kortelės ¹	25 188	40 057	71 085	113 783
Lustinės kortelės ² , USB kriptografiniai raktai	58 667	66 954	71 803	78 387
Valstybės tarnautojų pažymėjimai ir asmens tapatybės kortelės (toliau – ATK)	709 746	903 667	769 129	792 454

Šaltinis: Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba

Pastebėtina, kad 2015 m. sparčiausiai augo kvalifikuotų sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, skaičius (per 2015 metus tokių kvalifikuotų sertifikatų skaičius padidėjo 60 proc.). Aukščiau pateikta informacija rodo, kad Lietuvos gyventojai vis labiau aprūpinami elektroninio parašo priemonėmis, o susidomėjimas elektroniniu parašu auga.

ELEKTRONINIO PARAŠO PRIEŽIŪRA

Pagrindiniai Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos (toliau – Tarnyba) darbai, vykdant elektroninio parašo priežiūrą: paslaugų teikėjų **veiklos priežiūra, konsultacijų, metodinės pagalbos teikimas**, sertifikavimo paslaugų teikėjų veiklą reguliuojančių **teisės aktų suderinimo su 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu** dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB (OL 2014 L 257, p. 73), (toliau – eIDAS reglamentas) **vertinimas, patikimo elektroninės formos sąrašo**, kuriame pateikiama informacija apie Lietuvoje prižiūrimų

¹ Dalis kvalifikuotų sertifikatų, išduotų Lietuvoje, yra sudaryti Lietuvoje neprižiūrimo Estijos sertifikavimo paslaugų teikėjo AS „Sertifitseerimiskeskus“.

² Išskyrus valstybės tarnautojų pažymėjimus ir asmens tapatybės korteles.

sertifikavimo paslaugų teikėjų paslaugas (*angl.* Trusted Services List) **sudarymas ir skelbimas, pirmininkavimas** Europos elektroninio parašo priežiūros institucijų forumui (**FESA**), atstovavimas Europos Komisijos ir Europos Tarybos **darbo grupėse ir komitetuose elektroninio parašo klausimais, pasiūlymų teikimas rengiamiems standartų projektams**. Vienas svarbiausių pokyčių šioje rinkoje 2015 m. buvo tas, kad GRT, sudarinėjusi kvalifikuotus sertifikatus, įrašomus į asmens tapatybės korteles ir valstybės tarnautojų pažymėjimus, **sertifikatų sudarymo funkcijas perdavė Asmens dokumentų išrašymo centrui** prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, o Tarnyba, kaip elektroninio parašo priežiūros įstaiga, konsultavo funkcijų perdavimo klausimais.

eIDAS REGLAMENTAS

2016 m. liepos 1 d. bus pradėtas taikyti eIDAS reglamentas, kuriuo **bus išplėsta prižiūrimų paslaugų aibė** (reglamentuojamos elektroninio parašo, elektroninio spaudo, interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatų, elektroninių laiko žymų sudarymo, elektroninio parašo galiojimo patvirtinimo, elektroninio parašo ilgalaikės apsaugos ir elektroninio registruoto pristatymo paslaugos) **ir apimtis** (pareiga prižiūrėti tiek kvalifikuotas, tiek nekvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugas), įtvirtinta prievolė nustatytais atvejais patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjams atlikti privalomą auditą ir kt. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigos ir įstaigos, atsakingos už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą, paskyrimo“ ir vadovaujantis eIDAS reglamento nuostatomis, Tarnyba buvo paskirta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaiga ir įstaiga, atsakinga už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą.

ELEKTRONINIO PARAŠO NAUDOJIMAS IR NAUDOJIMO SKATINIMAS

E. parašas viešajame sektoriuje daugiausia naudojamas e. prašymams, e. skundams, e. paslaugoms teikti (*didžiojoje e. paslaugų sistemoje tiek panaudotų kvalifikuotų sertifikatų, tiek pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiai augo*), teisės aktų informacinėje sistemoje (TAIS) ir teisės aktų registre (TAR).

E. parašas privačiame sektoriuje: bankai – operacijoms, sutartims pasirašyti (*panaudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičius visuose informaciją pateikusiųose bankuose augo*); **verslo įmonės** – 2015 m. 86,4 proc. šalies gamybos ir paslaugų įmonių naudojos e. parašu (2014 m. – 87,1 proc., 2013 m. – 85,8 proc.).

E. parašo naudojimas buvo skatinamas teikiant konsultacijas fiziniams ir juridiniams asmenims, valstybinėms institucijoms elektroninio parašo teisinės galios, laiko žymų įsigijimo ir naudojimo, eIDAS reglamente keliamų reikalavimų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjams ir kitais klausimais. Tarnybos ekspertai dalyvavo ruošiantis bendram elektroninio dokumento (memorandumo dėl bendradarbiavimo kibernetinio saugumo srityje) pasirašymui tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos. Toliau buvo vykdoma elektroninio parašo ir elektroninio dokumento nuotolinio mokymo sistemos (www.elektroninisparasas.lt) priežiūra.

PRIORITETINĖS 2016 METŲ VEIKLOS KRYPTYS

Iki 2016 m. liepos 1 d. – **sertifikavimo paslaugų teikėjų veiklos priežiūra**, siekiant užtikrinti, kad e. parašo naudotojams būtų teikiamos kokybiškos ir patikimos sertifikavimo paslaugos; **pasirengimas** patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų **priežiūrai** vadovaujantis **eIDAS reglamento nuostatomis**. Nuo 2016 m. liepos 1 d. – **tinkamas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūros vykdymas**. Taip pat labai svarbi kryptis – **konsultacijų ir metodinės pagalbos** raštu, telefonu ar el. paštu e. parašo bei patikimumo užtikrinimo paslaugų klausimais **teikimas** ir šių paslaugų naudos viešinimas; **asmenų kompetencijos e. parašo klausimais ugdymas** administruojant mokymo sistemą www.elektroninisparasas.lt ir pritaikant jos turinį reguliavimo pokyčiams.

IŽANGA

Vadovaujantis šiuo metu galiojančio Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo (toliau – Elektroninio parašo įstatymas) 14 straipsnio 1 dalimi, elektroninio parašo priežiūros institucijos funkcijas atlieka Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija. Pagal Elektroninio parašo įstatymo 14 straipsnio 2 dalies 11 punktą, elektroninio parašo priežiūros institucija ne vėliau kaip iki kiekvienų metų balandžio 1 d. parengia kasmetines Elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimo ataskaitas ir jas pateikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Lietuvos Respublikos Seimui.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2011 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 32 „Dėl elektroninio parašo priežiūros institucijos“ nuo 2011 m. gegužės 1 d. elektroninio parašo priežiūros institucijos funkcijas pavedė vykdyti Tarnybai. Atsižvelgdama į tai ir vadovaudamasi Elektroninio parašo įstatymo 14 straipsnio 2 dalies 11 punktu, Tarnyba parengė ir skelbia Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimo 2015 m. ataskaitą (toliau – Ataskaita). Ataskaitoje pateikiama Tarnybos surinkta informacija apie Lietuvos kvalifikuotus sertifikatus sudarančius sertifikavimo paslaugų teikėjus ir jų priežiūrą, taip pat pateikiama informacija apie elektroninio parašo naudojimą bei teisinį reguliavimą.

Ataskaita, panašiu formatu rengta nuo 2005 m., skelbiama paskutinį kartą. Nuo 2016 m. liepos 1 d., pradėjus taikyti naują teisinį reguliavimą³, pasikeis elektroninio parašo sąvoka, su elektroniniu parašu susijusių paslaugų teikimo ir priežiūros schema, išsiplės prižiūrimų paslaugų ratas, o ataskaitos apie šių paslaugų priežiūros funkcijų vykdymą turės būti teikiamos Europos Komisijai. Plačiau apie besikeičiantį teisinį reguliavimą rašoma šios ataskaitos skyriuje „eIDAS reglamentas“.

SERTIFIKAVIMO PASLAUGŲ TEIKĖJAI

2015 m. kvalifikuotų sertifikatų sudarymo paslaugas Lietuvoje teikė ir buvo Tarnybos prižiūrimi trys Lietuvos Respublikoje įregistruoti sertifikavimo paslaugų teikėjai: UAB SSC, VĮ RC ir GRT.

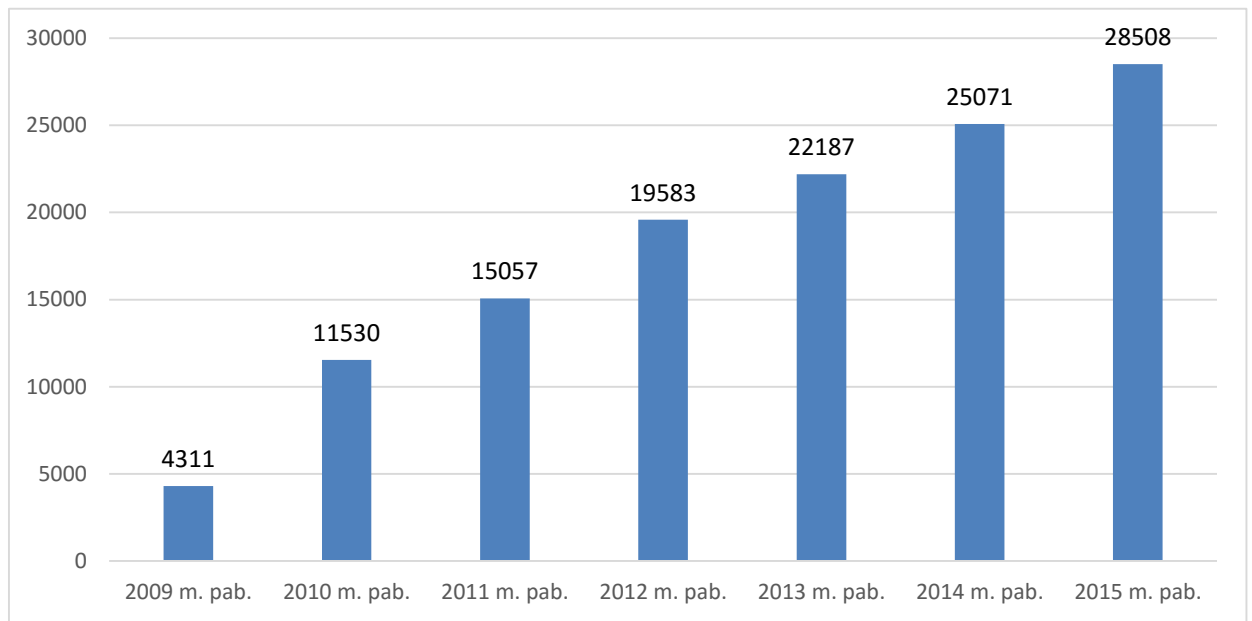
UAB SSC 2015 m. pab. buvo sudariusi **28 508** tuo metu galiojusius kvalifikuotus sertifikatus, palyginimui: UAB SSC 2014 m. pab. buvo sudariusi 25 071 tuo metu galiojusį kvalifikuotą sertifikatą, 2013 m. pab. – 22 187, 2012 m. pab. – 19 583, 2011 m. pab. – 15 057, 2010 m. pab. – 11 530, o 2009 m. pab. – 4 311 tuo metu galiojusių kvalifikuotų sertifikatų (1 pav.).

VĮ RC 2015 m. pab. buvo sudariusi **140 383** tuo metu galiojusius kvalifikuotus sertifikatus, palyginimui: 2014 m. pab. buvo sudariusi 100 472, 2013 m. pab. – 72 065, 2012 m. pab. – 52 766, 2011 m. pab. – 61 590, 2010 m. pab. – 35 166, o 2009 m. pab. – 20 158 tuo metu galiojusius kvalifikuotus sertifikatus (2 pav.).

GRT 2015 m. pab. buvo sudariusi **792 454** tuo metu galiojusius kvalifikuotus sertifikatus, palyginimui: 2014 m. pab. buvo sudariusi 769 129, 2013 m. pab. – 903 667, 2012 m. pab. – 709 746, 2011 m. pab. – 644 465, 2010 m. pab. – 451 000, o 2009 m. pab. – 219 000 tuo metu galiojusių kvalifikuotų sertifikatų (3 pav.). GRT sudarydavo kvalifikuotus sertifikatus, kurie buvo įrašomi tik į valstybės tarnautojų pažymėjimus ir ATK. Nuo 2016 m. sausio 1 d. šių funkcijų

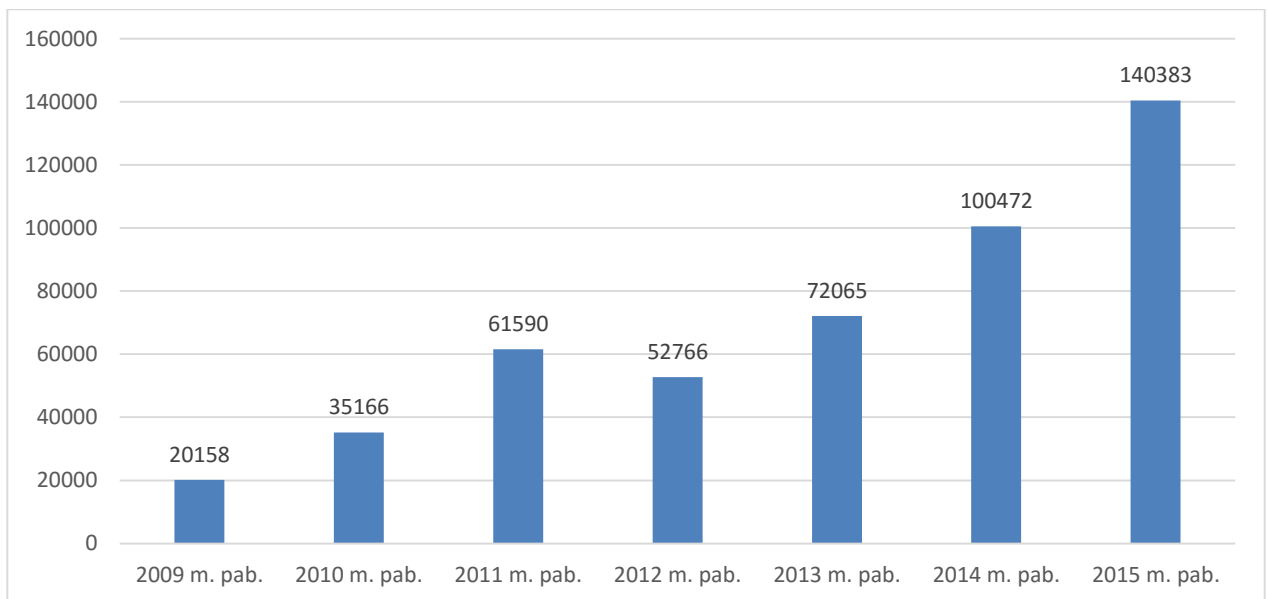
³ 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB, (OL 2014 L 257, p. 73)

vykdymą perėmė Asmens dokumentų išrašymo centras prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – ADIC)⁴.

1 pav. UAB SSC sudarytų galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius iki nurodyto laikotarpio pabaigos (2009 m. pab.–2015 m. pab.)⁵

Šaltinis: UAB SSC

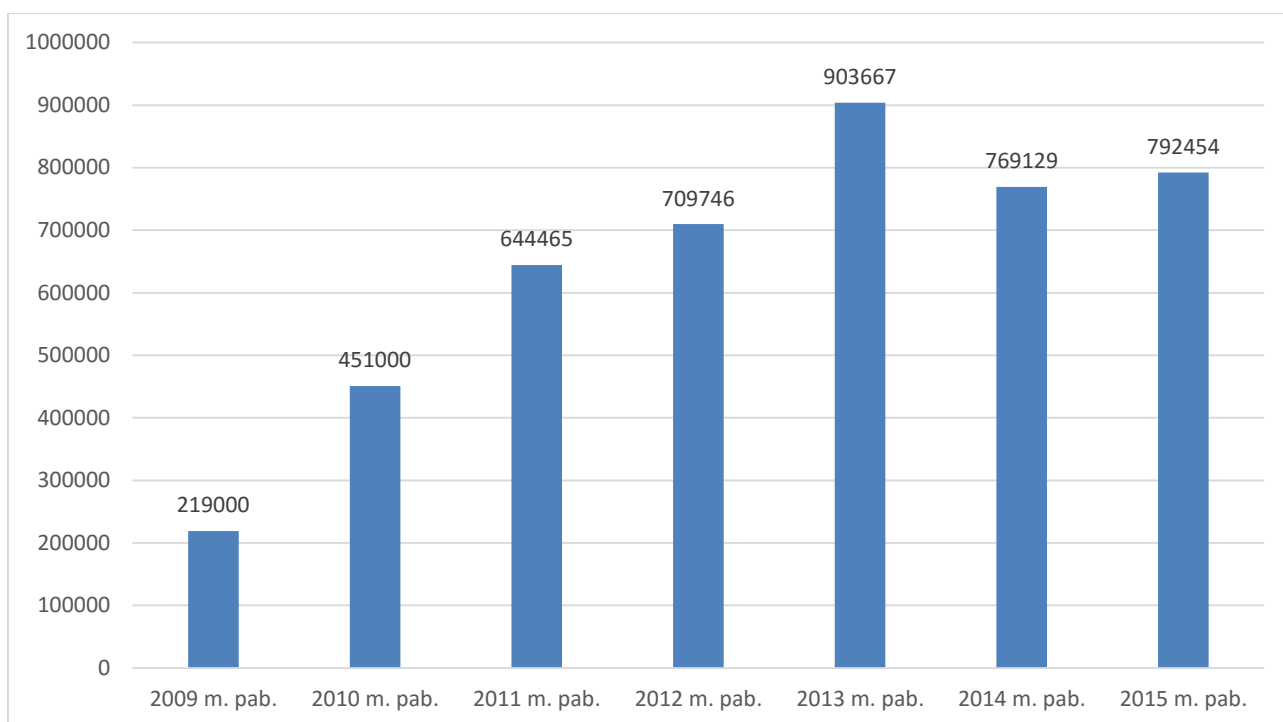

2 pav. VĮ RC sudarytų galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius iki nurodyto laikotarpio pabaigos (2009 m. pab.–2015 m. pab.)

Šaltinis: VĮ RC

⁴ ADIC kvalifikuotus sertifikatus sudarančiu sertifikavimo paslaugų teikėju įregistruotas Tarnybos direktoriaus 2015 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 1V-1600 „Dėl Asmens dokumentų išrašymo centro prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos registravimo kvalifikuotus sertifikatus sudarančiu sertifikavimo paslaugų teikėju“.

⁵ Tarnybai buvo pateikti atitinkamai 2012 m. vasario 23 d., 2013 m. vasario 13 d., 2014 m. vasario 10 d., 2015 m. vasario 9 d. ir 2016 m. sausio 29 d. duomenys.

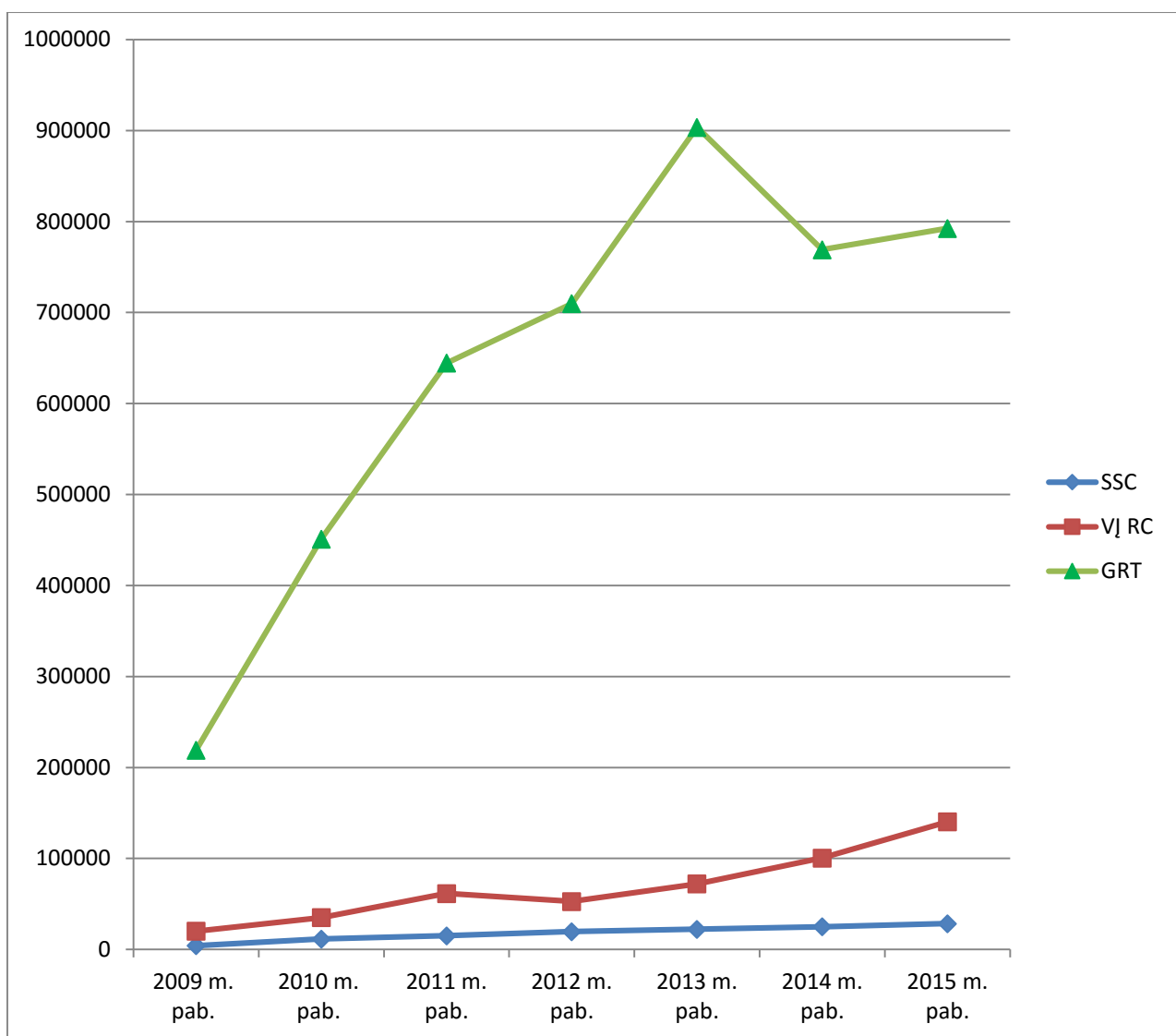
3 pav. GRT sudarytų galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius iki nurodyto laikotarpio pabaigos (2009 m. pab.–2015 m. pab.)

Šaltinis: GRT, ADIC

Bendras Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjų išduotų galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius pateiktas 1 lentelėje. Didžiausias galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus augimas įvyko 2010–2011 m. (2010 m., palyginti su 2009 m., augo 106 proc., o 2011 m., palyginti su 2010 m., augo 43 proc.). 2012 m. galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus augimas sulėtėjo (per 2012 m., palyginti su 2011 m., išaugo 8,5 proc.), kadangi didelė dalis gyventojų, galinčių ir norinčių įsigyti kvalifikuotus sertifikatus, jau buvo jais apsirūpinusi ir baigėsi 2009 m. išduotų kvalifikuotų sertifikatų galiojimas (į ATK įrašomų kvalifikuotų sertifikatų galiojimo trukmė – 3 metai). 2013 m. vėl buvo ženklus galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus padidėjimas – palyginti su 2012 m., bendras galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius išaugo 27,6 proc. Tam turėjo įtakos didesnis ATK poreikis nustojus galioti seno pavyzdžio asmens dokumentams. 2014 m. bendras galiojusių kvalifikuotų sertifikatų skaičius, palyginti su 2013 m., sumažėjo, tačiau vis tiek buvo didesnis nei 2012 m. pab. Pastaraisiais – 2015 m. – bendras kvalifikuotų sertifikatų skaičius augo 7,45 proc.

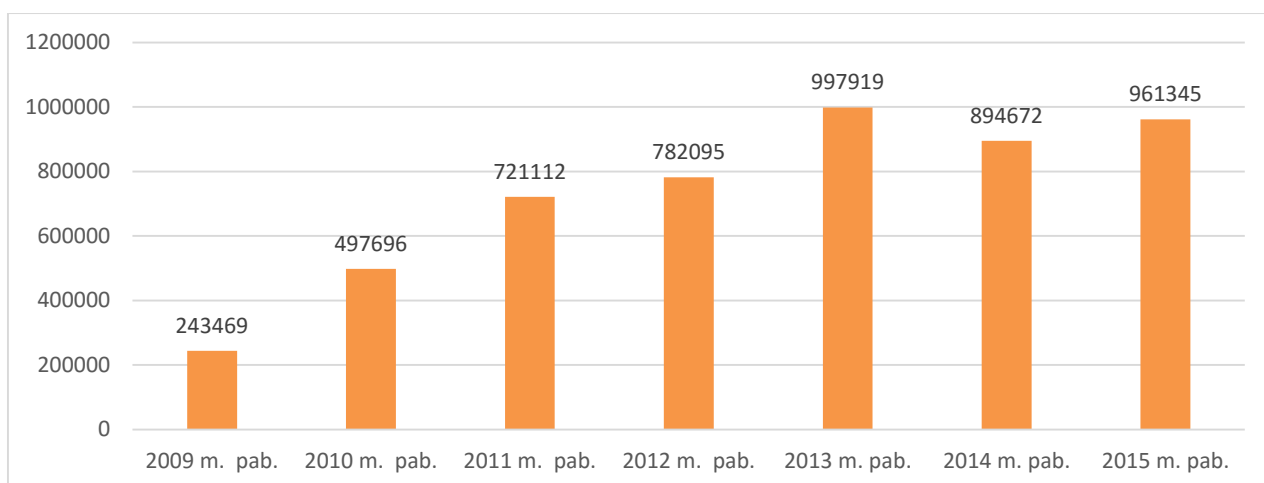
1 lentelė. Kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2009 m. pab.–2015 m. pab. pagal Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjus

Sertifikavimo paslaugų teikėjai	Galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius						
	2009 m. pab.	2010 m. pab.	2011 m. pab.	2012 m. pab.	2013 m. pab.	2014 m. pab.	2015 m. pab.
UAB SSC	4 311	11 530	15 057	19 583	22 187	25 071	28 508
VĮ RC	20 158	35 166	61 590	52 766	72 065	100 472	140 383
GRT	219 000	451 000	644 465	709 746	903 667	769 129	792 454
Iš viso	243 469	497 696	721 112	782 095	997 919	894 672	961 345

4 pav. Kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus augimo dinamika 2009 m. pab.–2015 m. pab. pagal Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjus

Šaltinis: Tarnyba

5 pav. Bendro Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjų išduotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus pokyčio dinamika 2009 m. pab.–2015 m. pab.

Šaltinis: Tarnyba

Lietuvoje kvalifikuotus sertifikatus taip pat galima įsigyti iš registravimo tarnybų, t. y. sertifikavimo paslaugų teikėjų, teikiančių tik pagalbinės – asmenų registravimo sertifikatams gauti – paslaugas (kai kvalifikuotus sertifikatus sudaro Lietuvoje arba kitoje Europos Sąjungos (toliau – ES) valstybėje narėje prižiūrimi ir (ar) akredituoti sertifikavimo paslaugų teikėjai). Prieš pasirašant sutartį kvalifikuotam sertifikatui gauti su tokiu paslaugų teikėju, asmuo turi būti supažindintas su teikiamos paslaugos sąlygomis ir kvalifikuoto sertifikato taisyklėmis, įskaitant informaciją apie bet kokius kvalifikuoto sertifikato naudojimo apribojimus, skundų procedūras ir ginčų nagrinėjimo tvarką, taip pat sertifikavimo paslaugas jam teikiančius sertifikavimo paslaugų teikėjus. Ši informacija gali būti perduodama elektroniniu būdu, tačiau turi būti išdėstyta pasirašančiam asmeniui suprantamu tekstu, ir asmeniui suteikiamas protingas terminas su ja susipažinti.

UAB SSC registravimo tarnybos funkcijoms vykdyti naudoja UAB „Officeday“ klientų aptarnavimo tinklą. Lietuvoje taip pat galima įsigyti elektroninio parašo formavimo duomenis ir kvalifikuotus sertifikatus kartu su SIM kortelėmis iš viešųjų judriojo telefono ryšio paslaugų teikėjų (UAB „Omnitel“, UAB „Bitė Lietuva“, UAB „Tele2“ ir UAB „Teledema“), kurie atlieka VĮ RC registravimo tarnybų funkcijas. Nuo 2015 m. gegužės 1 d. VĮ RC sudaromus sertifikatus kartu su UAB „Omnitel“ SIM kortelėmis galima užsisakyti AB Šiaulių banko ir „Danske Bank A/S“ Lietuvos filialo klientų aptarnavimo padaliniuose, UAB „Vaizduva“, UAB „Raivila“, UAB „Sintagel“, UAB „Rausvoji Ielija“, UAB „Mobili Lietuva“, UAB „Rete“, UAB „Injauta“, UAB „Ginreda“, UAB „Auremada“, UAB „Aistė“, UAB „Ryšio laukas“, UAB „Pas Lidą“, UAB „Linteva“, J. Neverauskienės individualioje įmonėje, M. Bolskienės individualioje įmonėje, M. Maistrovo individualioje įmonėje, J. Roko firmoje „Liepa“, UAB „General Financing“.

Tarnybos žiniomis, Lietuvoje taip pat galima įsigyti ir Estijos sertifikavimo paslaugų teikėjo AS „Sertifitseerimiskeskus“ sudaromų kvalifikuotų sertifikatų iš Lietuvoje veikiančios jų registravimo tarnybos⁶, kurios duomenimis, 2015 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje, kartu su judriojo telefono ryšio galiniuose įrenginiuose naudojamomis SIM kortelėmis, buvo išduoti 23 279 (2014 m. – 17 345) tuo metu galioję AS „Sertifitseerimiskeskus“ sudaryti kvalifikuoti sertifikatai.

Galiojančių kvalifikuotų sertifikatų pasiskirstymas pagal laikmenos tipą, įskaitant ir Estijos sertifikavimo paslaugų teikėjo AS „Sertifitseerimiskeskus“ sudarytus kvalifikuotus sertifikatus, pateiktas 2 lentelėje ir 6 pav.

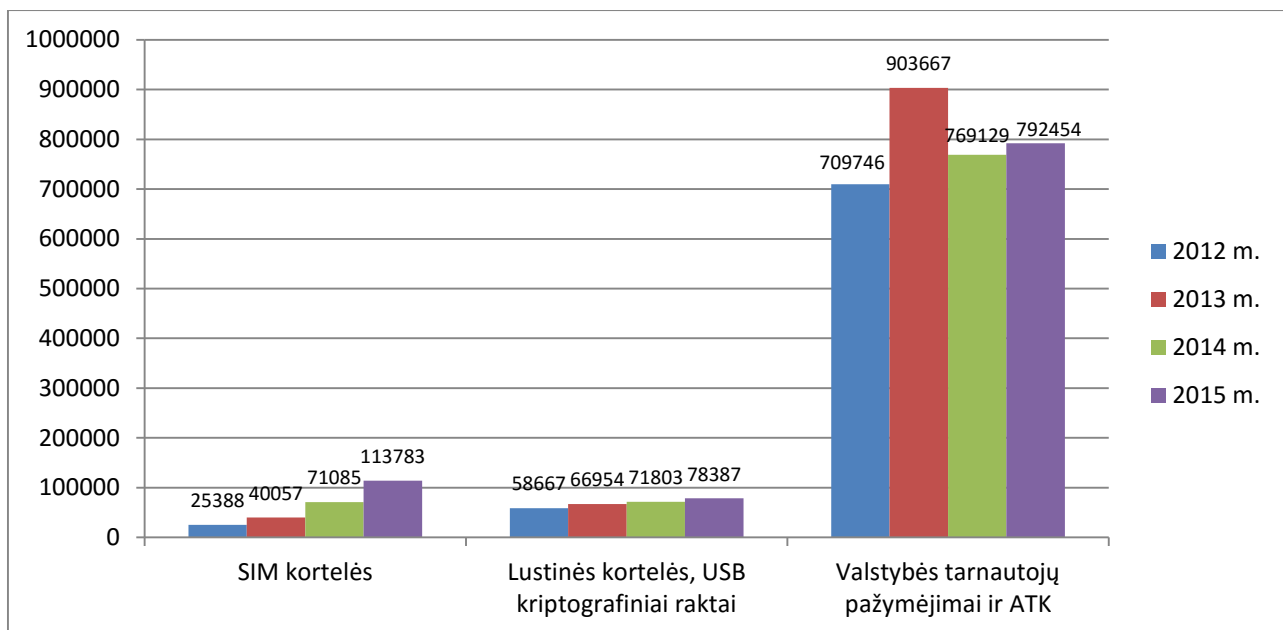
2 lentelė. *Kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2012 m. pab.–2015 m. pab. pagal laikmenos tipą*

Laikmena	2012 m. pab.	2013 m. pab.	2014 m. pab.	2015 m. pab.
SIM kortelės	25 188	40 057	71 085	113 783
Lustinės kortelės ⁷ , USB kriptografiniai raktai	58 667	66 954	71 803	78 387
Valstybės tarnautojų pažymėjimai ir ATK	709 746	903 667	769 129	792 454

Šaltinis: Tarnyba

⁶ AS „Sertifitseerimiskeskus“ registravimo tarnybos funkcijas Lietuvoje vykdo UAB „Omnitel“.

⁷ Išskyrus valstybės tarnautojų pažymėjimus ir ATK.

6 pav. Kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2012 m. pab.–2015 m. pab. pagal laikmenos tipą
Šaltinis: Tarnyba

Apibendrinus iš sertifikavimo paslaugų teikėjų gautus 2015 m. ir ankstesnių metų duomenis, matyti, kad, palyginti su 2014 m., bendras Lietuvos sertifikavimo paslaugų teikėjų išduotų galiojančių kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2015 m. pab. padidėjo 7,45 proc. (2014 m. pab. buvo **894 672** galiojantys kvalifikuoti sertifikatai, o 2015 m. pab. – **961 345** galiojantys kvalifikuoti sertifikatai). Taip pat pastebėtina, kad 2015 m. sparčiausiai augo kvalifikuotų sertifikatų, išduodamų kartu su SIM kortelėmis, skaičius (per 2015 metus tokių kvalifikuotų sertifikatų skaičius padidėjo 60 proc.). Ši informacija parodo, kad Lietuvos gyventojai vis labiau aprūpinami elektroninio parašo priemonėmis, o susidomėjimas elektroniniu parašu – auga.

ELEKTRONINIO PARAŠO PRIEŽIŪRA

Pagal Elektroninio parašo įstatymo 14 straipsnio 2 dalį, Tarnyba, kaip elektroninio parašo priežiūros institucija, rengia reikalavimus kvalifikuotus sertifikatus sudarantiems sertifikavimo paslaugų teikėjams, prižiūri, kaip tvarkoma sertifikavimo paslaugų teikėjo surinkta informacija, susijusi su kvalifikuotų sertifikatų tvarkymu ir elektroninio parašo naudotojų užklausomis, nustato pagalbinių sertifikavimo paslaugų teikimo tvarką, palaiko ryšį su elektroninio parašo priežiūros institucijomis užsienyje, keičiasi informacija, ją kaupia, viešai skelbia ir atlieka kitas funkcijas, apibrėžtas Elektroninio parašo įstatyme ir Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimu Nr. 1029 „Dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos nuostatų patvirtinimo“.

Vadovaudamasi Elektroninio parašo įstatymo 14 straipsnio 2 dalies 11 punktu, Tarnyba iki 2015 m. balandžio 1 d. parengė Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimo 2014 m. ataskaitą, kurią pristatė Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir Lietuvos Respublikos Seimo Informacinės visuomenės plėtros komitetui.

Vykdydama elektroninio parašo priežiūros funkcijas, Tarnyba 2015 m. analizavo su sertifikavimo paslaugų teikimu ir elektroniniu parašu susijusius standartus, teikė pasiūlymus dėl atnaujinamų standartų projektų, kuriuos rengė Europos standartizacijos organizacijos, tokios kaip Europos standartizacijos komitetas (*pranc.* Comité Européen de Normalisation, CEN), Europos

elektrotechnikos standartizacijos komitetas (*pranc.* Comité Européen de Normalisation Électrotechnique, CENELEC) ir Europos telekomunikacijų standartizacijos institutas (*angl.* European Telecommunications Standards Institute, ETSI), įgyvendindamos Europos Komisijos standartizacijos mandatą m460⁸.

Tarnyba teikė informaciją ir metodinę pagalbą sertifikavimo paslaugų teikėjams sertifikavimo paslaugų teikimo nutraukimo, laiko žymos formavimo, pagal 2009 m. spalio 16 d. Europos Komisijos sprendimą 2009/767/EB, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje nustatomos priemonės procedūroms, atliekamoms naudojantis elektroninėmis priemonėmis ir kontaktinių centrų paslaugomis, palengvinti (OL 2009 L 274, p. 36), Tarnybos sudaromo, tvarkomo ir elektronine forma skelbiamo sertifikavimo paslaugų teikėjų ir jų teikiamų paslaugų patikimo sąrašo (toliau – TSL) klausimais.

2015 m. Tarnybos atstovai dalyvavo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos organizuojuose susitikimuose ir konsultavo, koku būdu ADIC turėtų perimti likviduojamos GRT sertifikavimo veiklą, siekiant išvengti galimos žalos elektroninio parašo naudotojams, taip pat užtikrinant atitiktį tiek standartams, tiek Elektroninio parašo įstatymui. Siekiant pasiūlyti tinkamus būdus, kaip įvykdyti GRT funkcijų perdavimo ADIC procedūrą, buvo komunikuojama ir su Europos Komisijos atstovais, Europos elektroninio parašo priežiūros įstaigų forumo (*angl.* *Forum of European Supervisory Authorities for Electronic Signatures*) (toliau – FESA) nariais bei Europos telekomunikacijų standartizacijos instituto (ETSI) ekspertais.

Tarnyba organizavo susitikimą su sertifikavimo paslaugų teikėjais ir suinteresuotais asmenimis, kurio metu buvo aptarti būdai, kaip efektyvinti sertifikavimo paslaugų teikėjų ir jų teikiamų paslaugų įrašymo į TSL procedūras, padidinti TSL naudojimą dokumentų valdymo sistemose, efektyviau informuoti elektroninio parašo rinkos dalyvius apie atnaujintą TSL ir kitais elektroninio parašo priežiūros klausimais. Atsižvelgiant į susitikimo su sertifikavimo paslaugų teikėjais ir suinteresuotais asmenimis rezultatus, buvo sukurta TSL elektroninio pašto grupė, prie kurios savanoriškai gali prisijungti įmonės, norinčios gauti pranešimus apie TSL pakeitimus. Taip pat Tarnybos atstovai dalyvavo įvairių institucijų organizuojamuose susitikimuose ir pristatė eIDAS reglamentą ir būsimą teisinį reguliavimą.

Tarnybos Tinklų ir informacijos saugumo departamento direktoriaus pavaduotojas Vaidotas Ramonas 2015 m. ėjo FESA pirmininko pareigas, į kurias jau antrai dvejų metų kadencijai buvo išrinktas 2014 m. lapkričio 12 d. Kopenhagoje vykusio FESA susitikimo metu. FESA nariai yra įstaigos, atsakingos už elektroninio parašo priežiūrą, kaip nurodyta 1999 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 1999/93/EB dėl Bendrijos elektroninių parašų reguliavimo sistemos (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 24 tomas, p. 239). Šiuo metu FESA sudaro 29 nariai. FESA paskirtis – skatinti bendradarbiavimą tarp elektroninio parašo priežiūros institucijų, suderinti jų veiklą ir rengti bendras pozicijas. 2015 m. vykusių FESA susitikimų metu svarstyti Lietuvai aktualūs klausimai: pasirengimas eIDAS reglamento įgyvendinimui, susijusių standartų rengimas, TSL tvarkymo aspektai ir kt. Sprendžiant šiuos klausimus, glaudžiai bendradarbiauta su Europos tinklų ir informacijos saugumo agentūra (*angl.* European Union Agency for Network and Information Security) (toliau – ENISA), Europos telekomunikacijų standartizacijos institutu (ETSI), Europos standartizacijos komitetu (CEN) ir audito kompanijomis. Buvo parengtos ir pateiktos FESA pastabos ENISA rengiamam dokumentui, kuriame pateikiamos gairės dėl eIDAS reglamento 19 straipsnio reikalavimų įgyvendinimo (pranešimo apie saugumo incidentus). 2015 m. parengtas ir patvirtintas FESA statuto pakeitimas,

⁸ Nuoroda internete <http://www.etsi.org/images/files/ECMandates/m460.pdf>

kuris atliktas siekiant prisitaikyti prie eIDAS reglamente nustatyto reguliavimo ir naujų priežiūros institucijų funkcijų.

Siekdama pasirengti eIDAS reglamento įgyvendinimui, Tarnyba analizavo eIDAS reglamento nuostatas, susijusius standartus, vertino galiojančių nacionalinių teisės aktų pripažinimo netekusiais galios, pakeitimo ir naujų nacionalinių teisės aktų priėmimo poreikį, dalyvavo Europos Komisijos kuruojamos tarptautinės eIDAS reglamento ekspertų darbo grupės ir eIDAS reglamento komiteto veikloje, kur nagrinėti aktualiausi su eIDAS reglamentu susiję klausimai, įskaitant eIDAS reglamento įgyvendinamųjų teisės aktų rengimą, TSL sudarymą, technines specifikacijas ir kt.

2015 m. Tarnybos atstovas tęsė veiklą 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL 2006 L 376, p. 36) techninėje darbo grupėje, kurios funkcijos 2015 m. lapkričio mėn. perduotos eIDAS reglamento ekspertų techninei darbo grupei. 2015 m. vykusiame šios darbo grupės posėdyje, kuriame dalyvavo ir Tarnybos atstovai, buvo svarstyti klausimai dėl TSL adaptavimo pagal atnaujintą ETSI TS 119 612 v2.1.1 standartą, pristatyti Europos Komisijos išleidžiami TSL tikrinimui skirti įrankiai, taip pat pristatyta informavimo sistema, kurią naudodamos ES valstybės narės galės atnaujinti informaciją apie TSL pasirašančius asmenis, jų naudojamus sertifikatus, informaciją apie už TSL sudarymą, tvarkymą ir skelbimą atsakingą įstaigą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 144 „Dėl patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigos ir įstaigos, atsakingos už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą, paskyrimo“ ir vadovaujantis eIDAS reglamento nuostatomis, Tarnyba buvo paskirta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaiga, taip pat įstaiga, atsakinga už nacionalinio patikimo sąrašo sudarymą, tvarkymą ir skelbimą. Šis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas įsigalios 2016 m. liepos 1 d. Nuo šios datos Tarnybos elektroninio parašo priežiūros srityje atliekamos funkcijos iš esmės pasikeis.

eIDAS REGLAMENTAS

eIDAS reglamentas, kurio dauguma nuostatų įsigalios 2016 m. liepos 1 d., keičia elektroninio parašo teisinį reguliavimą. Pagal naująjį reguliavimą, keisis elektroninio parašo sąvoka, palyginti su Elektroninio parašo įstatymo reguliavimo dalyku, išsiplės reglamentuojamų paslaugų apimtis, pavyzdžiui, eIDAS reglamente bus reglamentuojamos elektroninio parašo, elektroninio spaudo, interneto svetainių tapatumo nustatymo sertifikatu, elektroninių laiko žymų sudarymo, elektroninio parašo galiojimo patvirtinimo, elektroninio parašo ilgalaikės apsaugos ir elektroninio registruoto pristatymo paslaugos, kurios visos kartu bus vadinamos **patikimumo užtikrinimo paslaugomis**.

Bus prižiūrimi tiek kvalifikuoti, tiek nekvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai⁹. Kvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai eIDAS reglamente nustatytais atvejais turės atlikti privalomą auditą, o informacija apie juos ir jų teikiamas paslaugas, vadovaujantis eIDAS reglamento 22 straipsniu, bus viešai skelbiama nacionaliniame patikimame sąrašė. Nekvalifikuoti patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjai neturės prievolės pranešti apie savo veiklą Tarnybai, bet jų veikla bus tikrinama gavus pranešimą dėl eIDAS reglamente jiems keliamų reikalavimų galimo nesilaikymo.

⁹ Vadovaujantis eIDAS reglamento 3 straipsnio 19 dalimi, patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas – tai fizinis arba juridinis asmuo, teikiantis vieną ar daugiau patikimumo užtikrinimo paslaugų arba kaip kvalifikuotas, arba kaip nekvalifikuotas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjas.

eIDAS reglamentu pradedama reguliuoti elektroninė atpažintis ES mastu, padedami teisiniai pamatai tarpvalstybinei elektronei atpažinčiai siekiant gauti ir teikti tarpvalstybines elektrones paslaugas ES. Atsižvelgiant į tai, eIDAS reglamentas turės didelės įtakos šiuo metu galiojančiam nacionaliniam elektrinio parašo teisiniam reguliavimui. Pagrindiniai eIDAS reglamento įgyvendinimo aspektai, pareikalausiantys naujų teisėkūros iniciatyvų, iš esmės susiję su trimis aspektais: išplėsta reglamentuojamų paslaugų apimtimi, nustatyta privalomu abipusiu elektrinės atpažinties priemonių atpažinimu ES, jei naudojamosi elektrinėmis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, ir išplėsta patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros įstaigos funkcijų apimtimi. Atsižvelgiant į tai, taip pat siekiant nacionalinį teisinį reguliavimą suderinti su eIDAS reglamente numatyta reguliavimu ir sudaryti pagrindą eIDAS reglamento nuostatomis tinkamai veikti, 2016 m. bus keičiamas esamas nacionalinis elektrinio parašo teisinis reguliavimas.

Siekiant užtikrinti vienodas eIDAS reglamento įgyvendinimo sąlygas, Europos Komisijai buvo suteikti eIDAS reglamento įgyvendinamųjų teisės aktų priėmimo įgaliojimai. Europos Komisija 2015 m. priėmė šiuos eIDAS reglamento įgyvendinamuosius teisės aktus:

1. 2015 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos įgyvendinimo sprendimą (ES) 2015/1506, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektrinės atpažinties ir elektrinių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 27 straipsnio 5 dalį ir 37 straipsnio 5 dalį nustatomos pažangiųjų elektrinių parašų ir pažangiųjų spaudų formatų, kuriuos turi pripažinti viešojo sektoriaus įstaigos, specifikacijos (OL 2015 L 235, p. 37);

2. 2015 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos įgyvendinimo sprendimą (ES) 2015/1505, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektrinės atpažinties ir elektrinių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 22 straipsnio 5 dalį nustatomos patikimų sąrašų techninės specifikacijos ir formatai (OL 2015 L 235, p. 26);

3. 2015 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2015/1502, kuriuo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektrinės atpažinties ir elektrinių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 8 straipsnio 3 dalį nustatomos minimalios techninės specifikacijos ir procedūros dėl elektrinės atpažinties priemonių saugumo užtikrinimo lygių (OL 2015 L 235, p. 7);

4. 2015 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2015/1501 dėl sąveikumo sistemos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 910/2014 dėl elektrinės atpažinties ir elektrinių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje 12 straipsnio 8 dalį (OL 2015 L 235, p. 1);

5. 2015 m. gegužės 22 d. Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2015/806, kuriuo nustatomos kvalifikuotų patikimumo užtikrinimo paslaugų ES pasitikėjimo ženklo formos specifikacijos (OL 2015 L 128, p. 13).

Numatoma, jog 2016 m. Elektrinio parašo įstatymas bus pripažintas netekusiu galios, o jį pakeis Lietuvos Respublikos patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas. Naujajame įstatyme turėtų būti reglamentuojami su patikimumo užtikrinimo paslaugomis susiję visuomeniniai santykiai, kiek jų nereglamentuoja eIDAS reglamentas.

ELEKTRONINIO PARAŠO NAUDOJIMAS

Šiuo metu galiojantis nacionalinis elektrinio parašo teisinis reguliavimas, kuris, nors 2016 m. bus tobulinamas, siekiant jį suderinti su eIDAS reglamente nustatyta teisiniu reguliavimu,

užtikrina itin plačias galimybes naudoti elektroninį parašą: juridiniai asmenys gali jį naudoti vidaus dokumentams (pvz., darbuotojų prašymams, ataskaitoms) ir siunčiamiems raštams pasirašyti, taip pat juo asmenys (įskaitant ir fizinius asmenis) gali pasirašyti sutartis, prašymus, skundus ir kitus dokumentus. Elektroninis parašas yra naudojamas ne tik elektroniniams dokumentams pasirašyti, bet ir pritaikomas naudojantis elektroninėmis paslaugomis.

Atsižvelgiant į nuoseklų išduodamų kvalifikuotų sertifikatų (ypač tokių, kuriuos naudotojų prašymu sudaro UAB SSC ar VĮ RC) skaičiaus augimą, darytina išvada, kad asmenų susidomėjimas elektroninio parašo panaudojimo galimybėmis pastebimai auga. Pagrindinės to priežastys, manytina, yra esamos pakankamos teisinės prielaidos naudoti elektroninį parašą ir plačiai naudojamų viešųjų paslaugų perkėlimas į elektroninę erdvę.

Vertinant elektroninio parašo naudojimą viešajame sektoriuje, paminėtina, kad šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas suteikia galimybę asmenims prašymus ir skundus viešojo sektoriaus institucijoms teikti elektroniniu būdu ir tokia pačia forma gauti atsakymus¹⁰. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 23 straipsnio 2 dalimi, skundai, pateikti elektroniniu paštu, turi būti pasirašyti elektroniniu parašu. Atsakymai į šiuos skundus pateikiami asmeniui elektroniniu paštu, o asmenų pageidavimu – siunčiami paštu skunde nurodytu adresu arba įteikiami asmeniškai. Atsakymas, siunčiamas elektroniniu paštu, turi būti pasirašytas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno, arba valstybės tarnautojo saugiu elektroniniu parašu. Vadovaujantis Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, įstaigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių ir prašymo, skundo ar kito kreipimosi priėmimo faktą patvirtinančio dokumento formos patvirtinimo“, 28 punktu, asmenų prašymai raštu, atsiųsti institucijai elektroniniais ryšiais, turi būti pasirašyti saugiu elektroniniu parašu, sukurtu saugia parašo formavimo įranga ir patvirtintu galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu, arba suformuoti elektroninėmis priemonėmis, kurios leidžia užtikrinti teksto vientisumą ir nepakeičiamumą, išskyrus atvejus, kai, nepažeidžiant asmens, kuris kreipiasi, kitų asmenų ar institucijos interesų, į asmenų prašymus galima atsakyti nedelsiant.

Taip pat svarbu pažymėti, kad nuo 2014 m. sausio 1 d. veikia modernizuota Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinė sistema (toliau – TAIS) ir Teisės aktų registras (toliau – TAR), kuriuose yra integruotos elektroninių dokumentų pasirašymo priemonės. TAIS pateikiami elektroniniai dokumentai gali būti, o TAR – turi būti pasirašyti elektroniniu parašu ir atitikti ADOC specifikacijoje¹¹ nustatytus reikalavimus.

Tam, kad viešojo sektoriaus institucijos galėtų be apribojimų dirbti su elektroniniais dokumentais, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 22 d. pasitarime priimtą sprendimą pritarti nuostatai, kad Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie

¹⁰ Valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir įmonių, kitų subjektų, įgaliotų atlikti viešojo administravimo funkcijas, valstybės įgaliotų asmenų rengiamų ir iš nevalstybinių organizacijų, privačių juridinių ir fizinių asmenų gaunamų elektroniniu parašu pasirašytų oficialių elektroninių dokumentų ir jų gyvavimo ciklo užtikrinimo programinių priemonių reikalavimus nustato Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacija ADOC-V1.0, patvirtinta Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2009 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-60 „Dėl Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacijos ADOC-V1.0 patvirtinimo“.

¹¹ Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacija ADOC-V1.0, patvirtinta Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2009 m. rugsėjo 7 d. įsakymu Nr. V-60 „Dėl Elektroniniu parašu pasirašyto elektroninio dokumento specifikacijos ADOC-V1.0 patvirtinimo“.

Susisiekimo ministerijos (toliau – IVPK prie SM) ir Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformoje sukurtų ir neatlygintinai teiktų bendrą elektroninių dokumentų valdymo paslaugą, apimančią elektroninių dokumentų rengimą, tvarkymą ir saugojimą ir skirtą nedidelę organizacinę struktūrą turinčioms valstybės ir savivaldybių institucijoms, įstaigoms ir įmonėms, 2015 m. buvo baigti Elektroninės dokumentų valdymo sistemos (toliau – eDVS) sukūrimo darbai. eDVS buvo sukurta vykdant IVPK prie SM projektą „Viešojo administravimo institucijų informacinių sistemų interoperabilumo (sąveikumo) sistemos saugos ir funkcionalumo plėtra“ (projekto kodas VP2-3.1-IVPK-06-V-02-001). Prie eDVS sukūrimo pagal kompetenciją prisidėjo ir Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba.

Esminės eDVS funkcijos:

- 1) elektroninio dokumento, atitinkančio ADOC-V1.0, ADOC-V2.0 ir PDF-LT-V1.0 specifikacijas, rengimas;
- 2) gauto elektroninio dokumento tikrinimas (atitiktis specifikacijai, elektroninio parašo, kuriuo pasirašytas elektroninis dokumentas, galiojimo tikrinimas);
- 3) įstaigos parengto ir gauto elektroninio dokumento pasirašymas, registravimas pagal nustatytus reikalavimus;
- 4) elektroninių bylų tvarkymas (dokumentų sisteminimas į bylas ir bylose);
- 5) elektroninių dokumentų išsaugojimas (įskaitant ir elektroninio parašo galiojimo įrodymų išsaugojimą, laiko žymų naudojimą) ir elektroninių dokumentų saugojimo rizikos valdymas.

Pagal IVPK prie SM pateiktą informaciją, jau yra pasirašyta keliolika sutarčių dėl eDVS naudojimo. Pradėti naudotis eDVS paslaugomis ir pasirašyti sutartį naudojant elektroninį parašą galima interneto svetainėje¹² www.epaslaugos.lt, elektroninių paslaugų, skirtų viešajam sektoriui, skiltyje.

Privačiajame sektoriuje didžiausią įtaką elektroninių paslaugų plėtrai turintys bankai taip pat jau sėkmingai pritaikė savo elektroninių paslaugų sistemas elektroninio parašo naudotojams. AB „DNB“ bankas, „Danske Bank A/S“ Lietuvos filialas, „Swedbank“, AB, AB „SEB“ bankas, UAB Medicinos bankas, „Nordea Bank“, AB, Lietuvos skyrius, AB „Citadele“ bankas, AB Šiaulių bankas, Lietuvos centrinė kreditų unija elektroninio parašo naudotojams jau leidžia prisijungti prie jų sistemų elektroninio parašo priemonėmis, o dalis šių bankų savo klientams leidžia elektroniniu parašu pasirašyti atliekamas operacijas, sutartis ir kitus svarbius dokumentus. Toks elektroninio parašo panaudojimas elektroninės bankininkystės sistemose padidina finansinių operacijų saugumą.

Atkreiptinas dėmesys, jog, Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuvos verslo įmonėse saugaus elektroninio parašo, suformuoto saugia parašo formavimo įranga ir patvirtinto galiojančiu kvalifikuotu sertifikatu, naudojimas kinta nežymiai – 2015 m. 86,4 proc. šalies gamybos ir paslaugų įmonių naudojami elektroniniu parašu, 2014 m. rodiklis buvo šiek tiek didesnis – 87,1 proc., o 2013 m. – 85,8 proc. Tikėtina, kad gan aukštą naudojimosi elektroniniu parašu aktyvumą lemia tai, jog dalį privalomų verslui procedūrų verslo įmonės gali atlikti tik elektroniniu būdu, o tai ir lemia poreikį naudotis elektroninio parašo priemonėmis.

Nesant technologinių galimybių fiksuoti visus elektroninio parašo naudojimo atvejus, elektroninio parašo naudojimo Lietuvoje mastą įvertinti galima analizuojant atskirus viešųjų elektroninių paslaugų rinkos segmentus arba vykdant tyrimus. Norėdama įvertinti, kaip aktyviai elektroninis parašas naudojamas Lietuvoje veikiančių bankų elektroninių paslaugų sistemose, Tarnyba, kaip ir ankstesniais metais, šių bankų paprašė pateikti informaciją apie jų elektroninių

¹² Tiesioginė nuoroda į šią paslaugą:

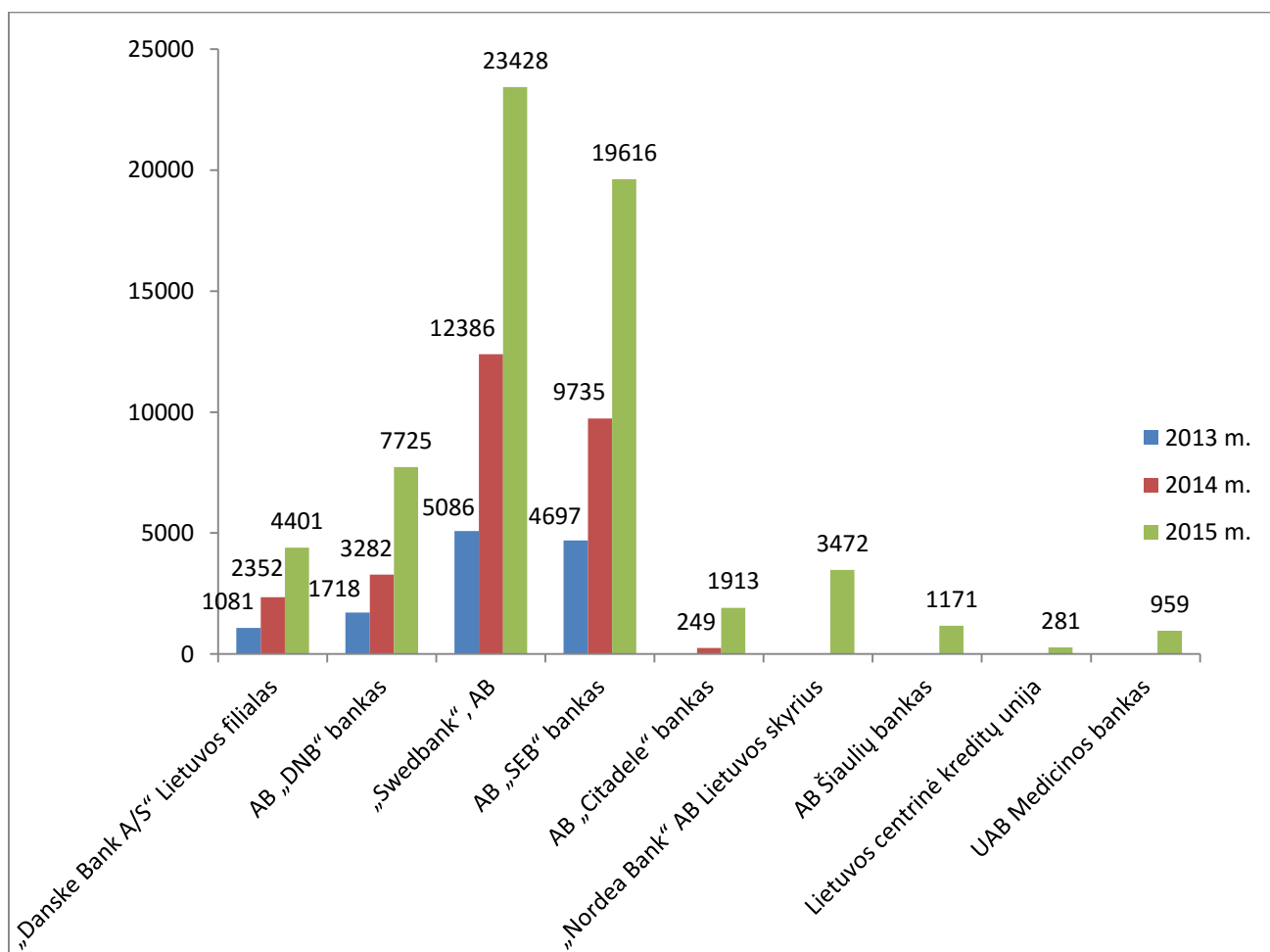
<https://www.epaslaugos.lt/portal/serviceContract/44420/1220/7660?searchId=cf0e7214-86c1-433e-a9ba-0e7c50bb1f24>

paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičių. Apibendrinti duomenys apie kai kurių bankų elektroninių paslaugų sistemose 2013–2015 m. naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičių pateikiami 3 lentelėje ir 7 pav.

3 lentelė. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2013–2015 m.

Banko pavadinimas	Naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2013 m.	Naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2014 m.	Naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičius 2015 m.
„Danske Bank A/S“ Lietuvos filialas	1 081	2 352	4 401
AB „DNB“ bankas	1 718	3 282	7 725
„Swedbank“, AB	5 086	12 386	23 428
AB „SEB“ bankas	4 697	9 735	19 616
AB „Citadele“ bankas	–	249	1 913
„Nordea Bank“, AB, Lietuvos skyrius	–	–	3 472
AB Šiaulių bankas	–	–	1 171
Lietuvos centrinė kreditų unija	–	–	281
UAB Medicinos bankas	–	–	959

Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

7 pav. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2013–2015 m.

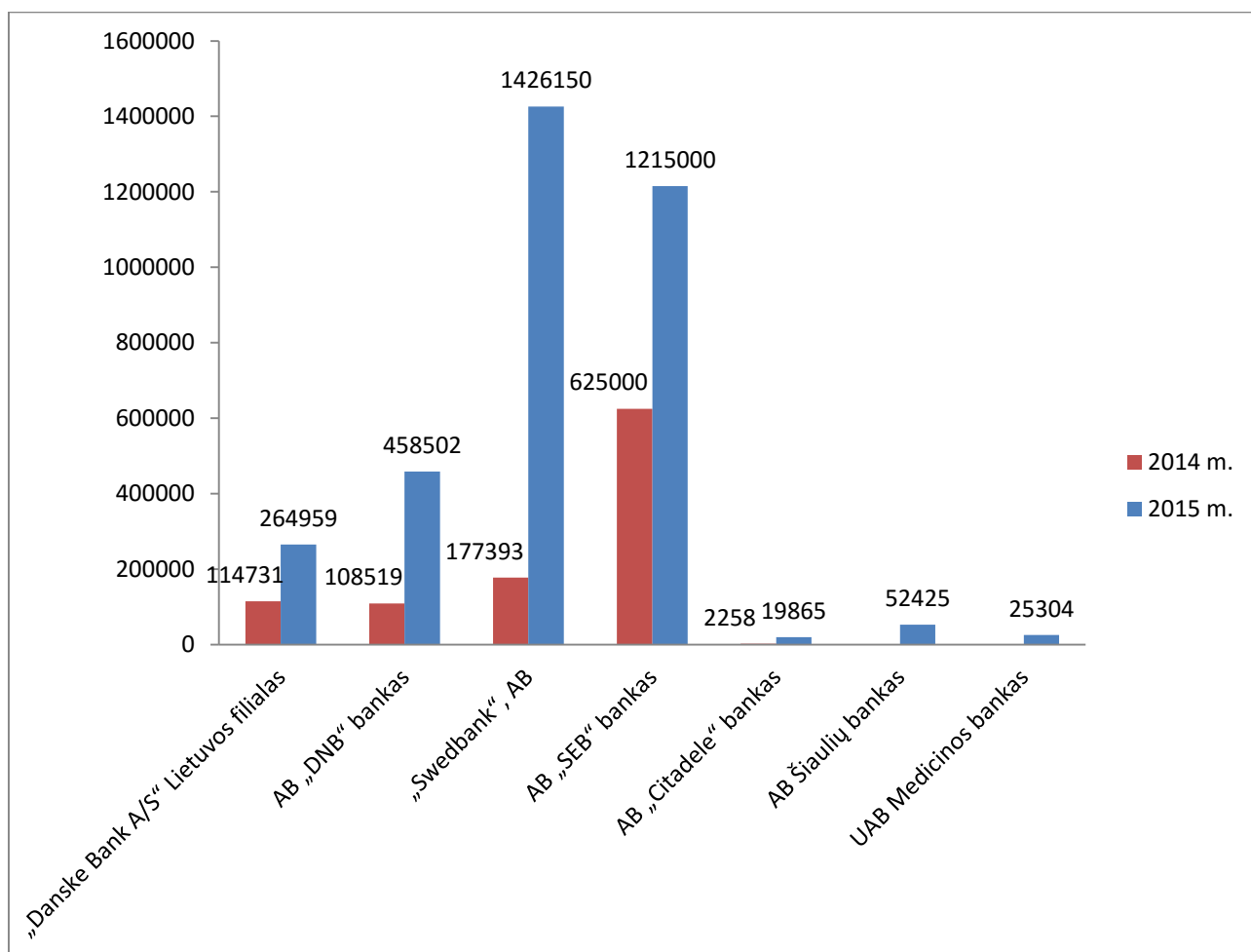
Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

4 lentelėje ir 8 pav. pateikti duomenys apie kai kurių Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičiaus pokytį 2014–2015 m.

4 lentelė. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičius 2014–2015 m.

Banko pavadinimas	Elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičius 2014 m.	Elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičius 2015 m.
„Danske Bank A/S“ Lietuvos filialas	114 731	264 959
AB „DNB“ bankas	108 519	458 502
„Swedbank“, AB	177 393 ¹³	1 426 150
AB „SEB“ bankas	625 000	1 215 000
AB „Citadele“ bankas	2 258	19 865
AB Šiaulių bankas	–	52 425
UAB Medicinos bankas	–	25 304

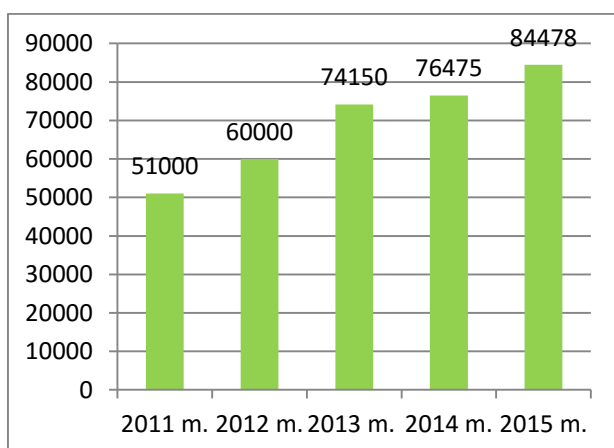
Šaltinis: Lietuvoje veikiantys bankai

8 pav. Lietuvos bankų elektroninių paslaugų sistemose elektroniniu parašu pasirašytų elektroninių operacijų skaičiaus dinamika 2014–2015 m.

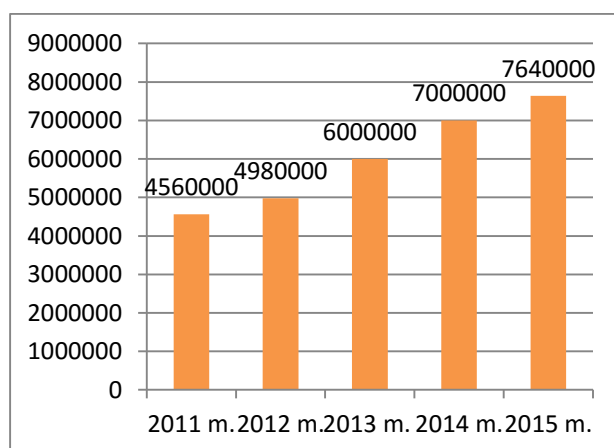
¹³ Duomenys Tarnybai buvo pateikti už 2014 m. rugsėjo–lapkričio mėn.

Siekdama įvertinti elektroninio parašo naudojimo pokyčius keturiuose organizacijose, kurių elektroninių paslaugų sistemos yra plačiausiai naudojamos elektroninio parašo naudotojų, – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – „Sodra“), VĮ RC, Viešųjų pirkimų tarnybos (toliau – VPT) ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) – Tarnyba taip pat, kaip ir ankstesniais metais, šių institucijų paprašė pateikti statistinę informaciją apie kvalifikuotų sertifikatų naudojimą jų elektroninių paslaugų sistemose¹⁴.

9 pav. „Sodros“ elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2011–2015 m.

Šaltinis: „Sodra“

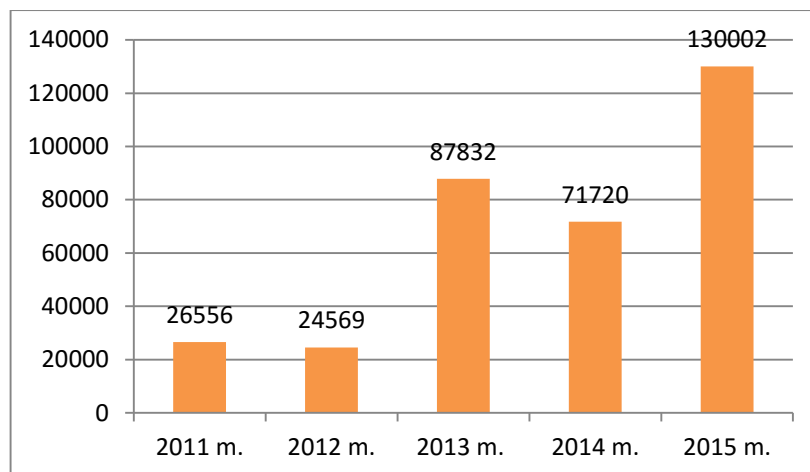

10 pav. „Sodros“ elektroninių paslaugų sistemose pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2011–2015 m.

Šaltinis: „Sodra“

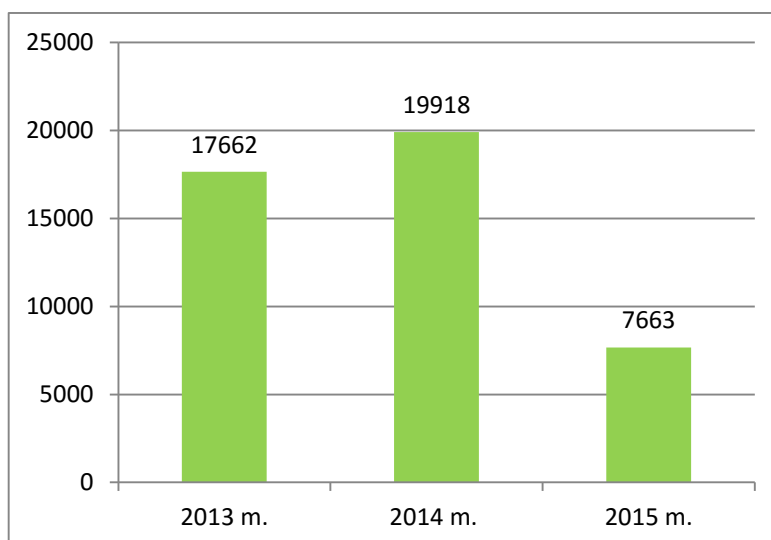
„Sodros“ duomenimis, per 2011 m., 2012 m., 2013 m., 2014 m. ir 2015 m. jos elektroninių paslaugų sistemose panaudoti atitinkamai 51 000, 60 000, 74 150, 76 475 ir 84 478 kvalifikuoti sertifikatai (9 pav.). Per nurodytuosius metus buvo pasirašyta atitinkamai 4 560 000, 4 980 000, 6 000 000, 7 000 000 ir 7 640 000 elektroninių dokumentų (10 pav.). VPT nurodė, kad per 2011 m., 2012 m., 2013 m., 2014 m. ir 2015 m. elektroniniu parašu buvo pasirašyti atitinkamai 26 556, 24 569, 87 832, 71 720 ir 130 002 viešųjų pirkimų procedūrų metu pateikti pasiūlymai (11 pav.), o 2013 m., 2014 m. ir 2015 m. VPT elektroninių paslaugų sistemose panaudoti atitinkamai 17 662, 19 918 ir 7 663 kvalifikuoti sertifikatai (12 pav.).

¹⁴ Apie „Sodros“, VĮ RC, VPT ir VMI teikiamas elektrones paslaugas informacija buvo pateikta ankstesnėse Elektroninio parašo įstatymo įgyvendinimo ataskaitose.

11 pav. Pasiūlymų, viešųjų pirkimų procedūrų metu pasirašytų elektroniniu parašu, skaičiaus dinamika 2011–2015 m.

Šaltinis: VPT

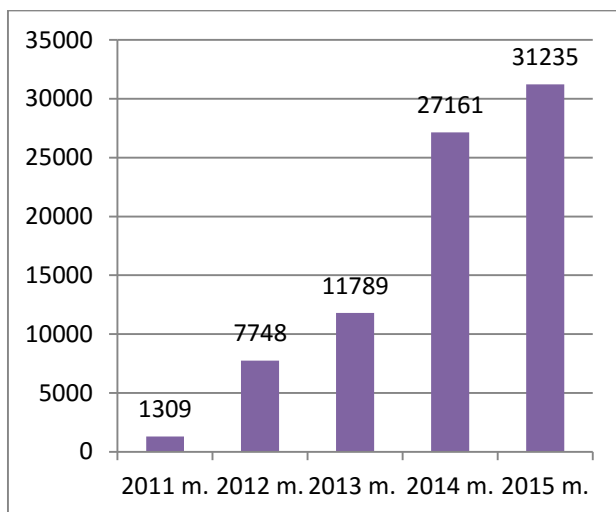

12 pav. VPT elektroninių paslaugų sistemose panaudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2013–2015 m.

Šaltinis: VPT

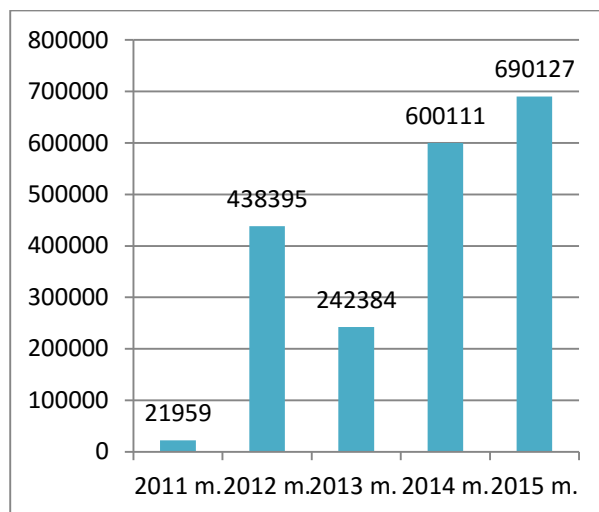
Vadovaujantis VĮ RC pateiktais duomenimis, per 2011–2015 m. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose dokumentams pasirašyti buvo panaudota atitinkamai 1 309, 7 748, 11 789, 27 161 ir 31 235 kvalifikuoti sertifikatai (13 pav.) ir buvo pasirašyta atitinkamai 21 959, 438 395, 242 384¹⁵, 600 111 ir 690 127 elektroniniai dokumentai (14 pav.).

¹⁵ VĮ RC duomenimis, elektroninių dokumentų skaičiaus sumažėjimui turėjo įtakos tai, kad VĮ RC 2013 m. nustojo elektroniniu parašu pasirašinėti elektronines sąskaitas faktūras, siunčiamas visiems VĮ RC klientams elektroninėmis priemonėmis.

13 pav. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose naudotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2011–2015 m.

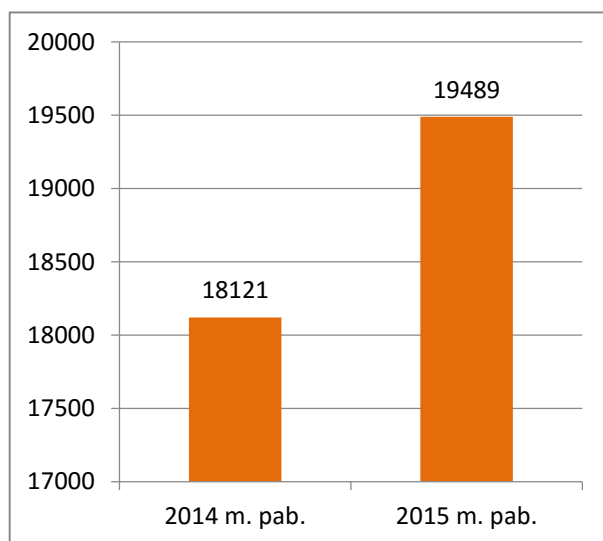
Šaltinis: VĮ RC

14 pav. VĮ RC elektroninių paslaugų sistemose pasirašytų elektroninių dokumentų skaičiaus dinamika 2011–2015 m.

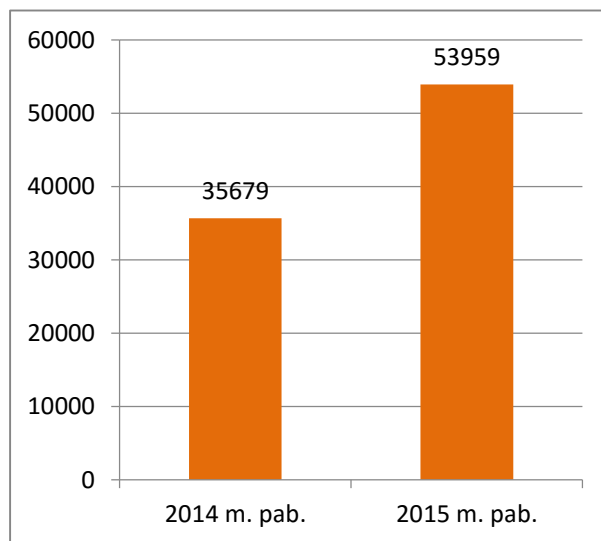
Šaltinis: VĮ RC

VMI duomenimis, jos informacinėse sistemose 2015 m. iš viso registruoti 19 489 deklaruoti kvalifikuoti sertifikatai (2014 m. buvo 18 121) (15 pav.), o per 2015 m. suformuoti ir elektroniniu parašu pasirašyti 53 959 dokumentai (2014 m. – 35 679) (16 pav.).

15 pav. VMI informacinėse sistemose deklaruotų kvalifikuotų sertifikatų skaičiaus dinamika 2014–2015 m.

Šaltinis: VMI

16 pav. VMI informacinėse sistemose elektroniniu parašu pasirašytų dokumentų skaičiaus dinamika 2014–2015 m.

Šaltinis: VMI

Plečiantis elektroninio parašo naudojimui, vis populiareesnės tampa interneto svetainės, siūlančios pasirašymo elektroniniu parašu ir jo tikrinimo paslaugas, pavyzdžiui, www.gosign.lt ir www.isign.lt. Taip pat didėja laiko žymų, kaip pagalbinių sertifikavimo paslaugos, paklausa. Ši paslauga reikalinga tam, kad būtų užtikrinamas elektroninio parašo galiojimas pasibaigus elektroninio parašo sertifikato galiojimui.

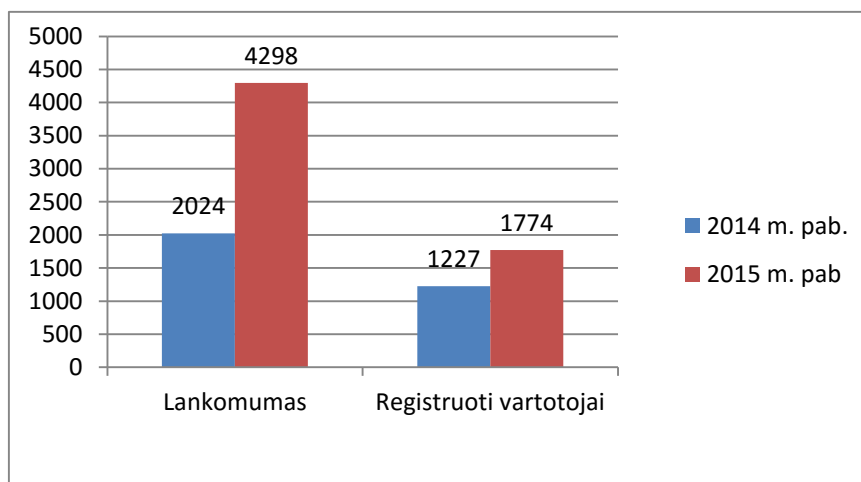
ELEKTRONINIO PARAŠO INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA IR NAUDOJIMO SKATINIMAS

Elektroninio parašo infrastruktūra – tai priemonių, skirtų naudotis elektroniniu parašu ir visuomenės kompetencijai elektroninio parašo klausimais kelti, visuma. Skatindama elektroninio parašo infrastruktūros plėtrą ir elektroninio parašo naudojimą, Tarnyba kelia visuomenės kompetenciją ir konsultuoja asmenis elektroninio parašo naudojimo klausimais, skelbia informaciją apie Lietuvos kvalifikuotus sertifikatus sudarančius sertifikavimo paslaugų teikėjus, taip siekdama didinti elektroninio parašo naudotojų pasitikėjimą sertifikavimo paslaugų teikėjų teikiamomis paslaugomis.

Praėjusiais metais Tarnybos ekspertai dalyvavo ir pristatė elektroninio parašo naudojimo galimybes, priežiūrą ir teisinius aspektus Švietimo mainų paramos fondo organizacijos rengtame susitikime dėl elektroninio parašo naudojimo galimybių siunčiant tarpininkavimo raštus būsimiems studentams užsienyje.

2015 m. Tarnyba kartu su Europos Komisija organizavo Rytų partnerystės šalių elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų reguliavimo institucijų tinklo techninį seminarą tinklų ir informacijos saugumo tema, kurio metu pristatė, kokią naudą Rytų partnerystės šalys galėtų gauti iš eIDAS reglamento ir dalyvavimo FESA veikloje.

2015 m. buvo vykdoma elektroninio parašo ir elektroninio dokumento nuotolinio mokymo sistemos, prieinamos adresu www.elektroninisparasas.lt, (toliau – mokymo sistema) priežiūra (17 pav.).

17 pav. www.elektroninisparasas.lt lankomumo ir užsiregistravusių vartotojų skaičiaus dinamika 2014–2015 m.

Šaltinis: RRT

Tarnyba 2015 m. suteikė 56 konsultacijas (elektroniniu paštu, telefonu, susitikimų metu, elektroninisparasas.lt interneto svetainės grupėje ir kt.) elektroninio parašo naudojimo klausimais asmenims, neteikiantiems sertifikavimo paslaugų. Buvo konsultuota klausimais dėl laiko žymų naudojimo ir įsigijimo, eIDAS reglamente keliamų reikalavimų patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjams, elektroninio parašo teisinės galios ir kt.

Tarnybos ekspertai dalyvavo ruošiantis bendro elektroninio dokumento¹⁶ pasirašymui tarp Lietuvos, Latvijos ir Estijos. 2015 m. lapkričio 4 d. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, Latvijos Respublikos gynybos ministras Raimonds Bergmanis, Estijos Respublikos ekonomikos ir komunikacijos ministras Kristen Michal elektroniniu parašu pasirašė memorandumą dėl bendradarbiavimo kibernetinio saugumo srityje¹⁷.

Tarnybos atstovai dalyvavo:

- Elektroninių dokumentų valdymo komisijos veikloje dėl elektroninio parašo naudojimo klausimų. Ši komisija yra nuolat veikianti Lietuvos vyriausiojo archyvaro patariamoji institucija, teikianti siūlymus dėl elektroninių dokumentų valdymą ir perdavimą toliau saugoti reglamentuojančių teisės aktų priėmimo ar pakeitimo, elektroninių dokumentų specifikacijų taikymo, geriausios praktikos perėmimo, taip pat dalyvaujanti rengiant elektroninių dokumentų specifikacijas ir vertinanti specifikacijų projektus, svarstanti kitus klausimus, susijusius su elektroninių dokumentų valdymu ir elektroninio parašo naudojimu.

- eIDAS reglamento ekspertų darbo grupės posėdyje, organizuojamame Europos Komisijos.

- ES valstybių narių atstovų susitikime dėl eIDAS reglamento 19 straipsnio, organizuotame ENISA.

- Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL 2006 L 376, p. 36) įgyvendinimo techninės darbo grupės posėdyje dėl patikimų sąrašų.

PRIORITETINĖS 2016 METŲ VEIKLOS KRYPTYS

Apžvelgus sertifikavimo paslaugų teikėjų veiklos ir jų priežiūros aspektus, taip pat atsižvelgiant į visų kvalifikuotus sertifikatus sudarančių sertifikavimo paslaugų teikėjų pateiktus duomenis, pastebėtina, kad vėl padidėjo bendras kvalifikuotų sertifikatų skaičius ir toliau auga elektroninio parašo naudojimas įvairiose srityse, o tai reiškia, kad visuomenės susidomėjimas elektroninio parašo priemonėmis ir elektroninio parašo naudojimas auga. Tam įtaką turėjo viešųjų ir kitų paslaugų prieinamumo elektroninėje erdvėje didėjimas, patogumas jomis naudotis, naujų ir anksčiau įdiegtų sprendimų, skirtų elektroninio parašo naudotojams, plitimas ir informacijos apie elektroninį parašą sklaida. Pagrindiniai veiksniai, galintys turėti įtakos tolesniam elektroninio parašo naudotojų skaičiaus augimui, Tarnybos nuomone, išlieka panašūs kaip ir 2015 m.:

- patogių įrankių, skirtų pasirašyti elektroniniu parašu ir jį patikrinti, sukūrimas;
- informacijos apie elektroninio parašo naudą ir teikiamas galimybes viešinimas;
- asmenų kompetencijos elektroninio parašo srityje ir patikimumo užtikrinimo paslaugų klausimais kėlimas.

¹⁶ Memorandumas buvo pasirašytas trimis juridinę galią turinčiais egzemplioriais atitinkamai trimis elektroninių dokumentų formatais – ADOC, EDOC ir BDOC – kadangi buvo atsižvelgta į kiekvienos iš šalių patvirtintus oficialius elektroninių dokumentų formato reikalavimus.

¹⁷ Pranešimas spaudai internete:

http://www.kam.lt/en/news_1098/current_issues/baltic_states_step_up_cooperation_in_cyber_security.html?backlink=%252Fen%252Fsearch%252Fresults%252Fp0.html

Atsižvelgiant į šiuos veiksnius, 2016 m. prioritetinės Tarnybos veiklos kryptys, vykdančios elektroninio parašo, o nuo 2016 m. liepos 1 d. – ir patikimumo užtikrinimo paslaugų priežiūros funkcijas, yra šios:

- iki 2016 m. liepos 1 d. – sertifikavimo paslaugų teikėjų veiklos priežiūra, siekiant užtikrinti, kad elektroninio parašo naudotojams būtų teikiamos kokybiškos ir patikimos sertifikavimo paslaugos;
- pasirengimas patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjų priežiūrai vadovaujantis eIDAS reglamento nuostatomis, tinkamas šios priežiūros vykdymas nuo 2016 m. liepos 1 d.;
- konsultacijų ir metodinės pagalbos raštu, telefonu ar elektroniniu paštu elektroninio parašo bei patikimumo užtikrinimo paslaugų klausimais teikimas ir šių paslaugų naudos viešinimas;
- asmenų kompetencijos ugdymas elektroninio parašo klausimais, administruojant mokymo sistemą www.elektronispapasas.lt ir pritaikant jos turinį reguliavimo pokyčiams.

Direktorius

Feliksas Dobrovolskis